

Bild C 01350 Stationshuset i Jörn.

Byggnadshistorik

1854 beslutade riksdagen att staten skulle bygga och ansvara för ett antal större järnvägslinjer – stambanor – genom Sverige. Direkt efter beslutet påbörjades stambanebygget från ändstationerna. Genom att undvika redan etablerade orter och förlägga stationerna i obebyggda områden skapades tillväxtcentra där stambanornas stationer blev knutpunkter för de statliga och privata järnvägslinjerna. På 1880- och 90-talen utbyggdes stambanenätet genom Övre Norrland och en station förlades i närheten av det gamla sockencentrat Österjörn vilket fick namnet Jörn. Anläggandet av stambanan genom övre Norrland kom att bli ett mycket arbetskrävande byggnadsföretag. Från Vännäs måste banan föras över både Vindelälven och Skellefteälven innan den kom fram till Jörns station. Bansträckningen mellan Vännäs och Jörn tog drygt två år att bygga och i december 1893 var man framme i Jörn.

För ritningarna till Jörns stationshus ansvarade Folke Zettervall, som hade anställts 1890 vid SJ:s arkitektkontor och 1895-1931 kom att inneha posten som chefsarkitekt vid SJ. Stationshuset och järnvägshotellet kom att bli de två första byggnaderna som uppfördes i Jörn och blev starten på ett snabbt växande samhälle. Zettervall gjorde skisser och färdigställde

även ritningar till byggnaden. Stambanan öppnades 1894 och stationshuset invigdes den 2 augusti 1894 då stambanan var färdig i sin helhet till Boden. Till Jörn anlände det kungliga invigningståget den 2 augusti 1894 klockan 12.23. Den förste stationsföreståndaren i Jörn var P. H. Borgenstedt som kom att stanna på sin post i tio år. I Sara Lidmans storslagna romansvit ”Jerbaneeposet” spelar stationen i Jörn en icke obetydlig roll.

Byggnadsbeskrivning

Stationshuset i Jörn är timrat i två våningar över en sockel av huggen sten. Helt i enlighet med tidens nationalromantiska vurm är byggnaden väl försedd med associationer åt det fornnordiska. Förmodligen fanns föreställningar om att detta särskilt lämpade sig i det av civilisationen oförstörda Norrland. Panelarkitektur var det inte fråga om, i stället är det svartjärade timret väl synligt på fasaderna. Fönstren är av korspostmodell. Dörr- och fönstersnickerier är målade i grönt med röda omfattningar. Såväl den dova färgsättningen som exponeringen av byggnadsmaterial och konstruktionsdetaljer är typiska drag för den nationalromantiska arkitekturstilen. Taksprången är kraftigt utskjutande över fasaderna. På det grönmålade plåttaket finns två skorstenar med utkragade krön. Gavelspetsarna och de många olika takkupornas nockar har dekorationer med fornnordiska motiv.

Kulturhistorisk status

Stationshuset i Jörn tillhör den mängd karaktäristiska tvåvånings stationshus av trä som SJ byggde i Norrland på 1890-talet. Flertalet av dessa byggdes efter ett långt drivet typhussystem där de allra flesta panelkläddes utan annan dekor än enkla listverk i avvikande kulör. Stilen påminner om stationshusen i Vännäs och Boden, men storleken är något mindre än dessa. Byggnaden byggnadsminnesförklarades 2001.